

משתגעין ומתלהטין תורת האור החיים הקדוש

פרשת מקץ - חנוכה

פנינים מיוחדים מעובדים ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

בש"ם בצלאל - לע"נ הרה"ח רבי משה שמואל ב"ד בצלאל ז"ל

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ח ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים חי"ו וי"ס

כיבוד הורים עובר מדור לדור

בפרשתינו כותב רבינו יסוד גדול בענין עונש שהקדוש ברוך הוא נותן לאדם שמצער את הוריו, שאין הקדוש ברוך הוא מעניש את הן בעונש כזה שיגרום יותר צער לאביו כשיראה את בנו מצטער ומתייסר, כיון שלא יתכן שמחמת העונש שיקבל על שציער את אביו, יצטער האב עוד יותר, שהרי כל מטרת העונש בא לתקן אצל הן מה שציער את אביו.

בזה מסביר רבינו מדוע השבטים הקדושים כשאסר אותם יוסף בבית האסורים, אמרו שזה בגלל שציערו את יוסף, ולמה לא אמרו גם בגלל שציערו את אביהם. ומבאר רבינו, שהם הבינו שלא יתכן שזה עונש על צער אביהם, כי אדרבה, על ידי עונש זה, הרי שאביהם יצטער יותר. וזה לשון קדשו של רבינו: ואם על שגרמו צרת אביהם, אדרבה, דבר זה יוסף לו מכאוב, ולא יעשה ה' יסורי עון צער אביהם בדבר שיגדל עוד צער על צערו. עד כאן לשון קדשו.

ובפרשת יתרו כותב רבינו, שלמרות שהגמרא אומרת, שאדם שאינו מקיים מצוות עשה - אין מענישים אותו, אלא בזמן שמידת הדין מתוחה, ויש זעם וכעס בעולם. אבל שונה הדבר במצוות כבוד אב ואם [ובכל המצוות של עשרת הדברות], שבכל אופן מענישים את האדם על שאינו מכבד את הוריו. ובה מסביר, מדוע נאמר בתחילת עשרת הדברות 'וידבר אלוקים' שהוא מידת הדין והעונש, ללמדנו שעל אי קיום עשרת הדברות, יש עונש מידי אפילו שלא בעת זעם וכעס.

ובפרשת קדושים כותב רבינו הקדוש, שאם האדם אינו ירא ומכבד את הוריו כראוי, עונשו הוא שגם הבנים שלו לא יכבדו אותו. אולם, אם הוא ירא מאביו ואמו, ממילא הוא גורם שגם בניו שלו ייראו ממנו בעתיד, אחר שהם ראו דוגמא אישית איך שאביהם מכבד את הוריו, ויגרום ממילא שממנו יראו ויעשו כמותו.

ובזה מפרש רבינו מתוך מדבש מה שנאמר 'איש אמו ואביו תירא', ויש לדקדק בלשון הפסוק, שהתחיל בלשון יחיד 'איש' וסיים בלשון רבים 'תירא', שהיה לו לומר 'איש אמו ואביו תירא' לשון יחיד. אלא נתכוין הפסוק לרמוז לנו, שיראה אחת של היחיד, כלומר של הן לאביו, היא תגרום ותביא לשתי יראות, שגם הבנים שלו יראו ממנו.

וזה לשונו: "כשהבן יירא מאביו, גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו, יפקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו הן לוקח מוסר".

ובזה מפרש רבינו את דברי המשנה במסכת אבות "מצוה גוררת מצוה" - שהמצוה שהוא עושה ומכבד את הוריו, זה יגרום למצוה נוספת - שגם בניו יכבדו אותו. וכמו כן להיפך, "עבירה גוררת עבירה" - שאם האדם אינו מכבד את הוריו, זה יגרום לעבירה נוספת שגם בניו לא יכבדוהו.

שובע שמחות וברכות לרוב

לרמ"ב מעוז ומגדל, שמו מפארים עדת חבלי

הדבוק בתורתו של רבינו האור החיים הקדוש בעוז ובתעצומות נפש

מורינו הגאון הרב משה שוורץ שליט"א

רב ביהמ"ד 'קהל חסידים' - 'היכל אור החיים' פרדס-כ"ב, וראש כולל 'כנסת ישראל' בן הגאון הגדול רבי חיים יעקב שוורץ זצוק"ל דיין ורב דקה"ק צאנז נתניה ומרכז רפואי לניאדו וחתן הגאון הגדול רבי חיים צבי שפירא שליט"א רב 'קהל חסידים' רמת-אהרן ב"ב וראב"ד 'מחזיקי הדת' בעלזא

לרגל השמחה הגדולה במעונו באירוסית בתו הכלה החשובה תחי'

עב"ג הבחור המופלג בתורה ויראה ידיו רב לו במכמני התורה ובקי בסדרי הש"ס

החתן החשוב מנחם מענדיל וזינצ'ר שליט"א

בן הרה"ג יעקב דוד שליט"א ר"מ בישיבת ויזניץ ברכפלד, ובביהמ"ד קוסוב ירושלים

בן הגאון רבי אשר אנשיל וזינצ'ר שליט"א משפיע רוחני בישיבת ויזניץ ובאבוב

וחתן הגאון רבי יהושע גרינצווייג שליט"א ראש כולל מכונבאק וזוטשקא ירושלים

יהא רעווא מן שמאי שיזכו לבנות בית נאמן בישראל דורות ישרים ומבורכים ולבנין עדי עד

ויזכו לרוות רוב תענוג ונחת דקדושה לתפארת בית אבות

המברכים, מערכת הה"ל "מורשת אור החיים", ולומדי תורת האור החיים הקדוש

את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה... ועתה ירא פרעה איש
נבון וחקם וישימתו על ארץ מצרים (מא כה, לג).

קשה, דהיה צריך לומר לשון עתיד - את אשר האלוקים "יעשה".
וגם קשה מדוע נעשה יוסף ליועץ עבור פרעה. ויש לפרש, לפי
מה שאמרו חז"ל במסכת ברכות (נה, א) שלושה דברים הקב"ה
מכריז עליהם בעצמו, על הרעב ועל השובע ועל פרנס לעם. וזה
הפירוש "את אשר האלוקים עושה" - השלושה דברים שהקב"ה
קובע ומכריז בעצמו, "הגיד לפרעה" - הוא גילה לפרעה בחלום,
שהודיעו השני שבע ושני רעב, והודיעו שהוא יפרנס ויאצור
אוצרות כדי לפרנס העם.

והקצב ה' על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל אשר בקהם (מא
נו).

קשה, מדוע פתח יוסף את כל האוצרות ולא הסתפק במה
שצריך למחיה. ויש לפרש, כיון שבדרך הטבע, הרעבון יכנס
בלב אדם כשיראה שיש מחסור, ואילו כשיראו את כל האוצרות
הנפתחים, ממילא תתקרב חוס הרעב שבווער בלבם, שיראו כל
בני העיר את כל הריבוי והשפע, ושוב לא ירעבו.

ויאמרו איש אל אחיו אכל אשמים אֲנַחְנוּ על אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ
צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֲלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֲלֵינוּ הַצָּרָה
הַזֹּאת (מב כא).

קשה, מהי אריכות הלשון שאמרו "אשר ראינו בצרת נפשו", ולא
הספיק להם במה שאמרו "אבל אשמים אנחנו". עוד קשה, למה
לא הזכירו את המכירה, שזהו עיקר החטא. ויש לתרץ, דמה
שהם מכרוהו - לא היה נחשב לחטא כל כך, כיון שהם דנו אותו
למיתה על פי התורה, מחמת שהיה עד שקר שרצה לחייבם
מיתה, ולכן התוודו רק על חטא אחר שהוא "אשר ראינו את צרת
נפשו" - שעל כל פנים היה להם לרחם עליו, בראותם לאחיהם
מתחנן על סכנת נפשו ונתאכזרו עליו, ודבר זה מגונה לצדיקים
לעשותו, ועל זה אמרו "על כן באה אלינו הצרה הזאת".

וְאֵת גְּבִיעִי גָבִיעִי הִקְסֵף מִשֵּׁים בְּפִי אֲמַתְחַת הַקֶּטָן (מד ב).

קשה, מה היתה כוונת יוסף בכל המעשה הזה, הרי בוודאי לא
נתכוין לצערם, אלא אדרבה, רצה להתפייס ולעשות שלום
עמיהם. ויש לפרש, שעשה כן כדי שיתכפר להם עוון הגניבה,
שהם גנבוהו ומכרוהו, ועל כן גרם שיהיו חשודים כמו כן דווקא
על הגניבה ויתביישו על זאת, ובכך יכופר עוונם על ידי
הבזיונות.

ועוד טעם שעשה כן, כי רצה לבחון ולבדוק, האם הם ימסרו
נפשם על אחיהם בנימין, והאם הם שלמים במדת האחוה,
ונוהגים עם אחיהם כמו שראוי לאחים להתנהג.

פרעה חלם לאותו חלום במשך שנתיים

אפשר לומר כי שנתיים ימים ופרעה חלם בתמידות חלום זה אלא שלא היה יודע שחלם ולסוף שנתיים חלם ולא שָׁכַח (מא א).

בספה"ק אמרי פנחס (שער התורה אות ע"א) כתב וז"ל: ולכאורה קשה, למה הוצרך דבר זה שיחלום כל הנ"ל. וביאר הוא ז"ל על פי מעשה מהבעש"ט שנסע עם מו"ה מענדיל המגיד [מבאר] ז"ל, ויצא הרב רבי מענדיל למים, ואמר לו הבעש"ט ז"ל, יהיה לך בטחון אמיתי בהש"ת - ויזמין לך מים. וכן עשה, ונזדמן להם ערל ושאל להם אם פגעו בסוסים שנאבדו ממנו שלשה ימים שהוא מבקש אותם זה ג' ימים, ושאלו לו אם יש עמו מים, ונתן לשתות לרבי מענדיל.

ושאל המגיד רבי מענדיל לרבו הבעש"ט, כיון שהערל הנ"ל לא נסע רק למעני לרוות צמאוני, למה נוסע זה שלשה ימים. והשיב לו, שהש"ת הזמין אותו מקודם, שאם יהיה לך בטחון אמיתי בהש"ת ימלא מחסורך.

וכן כאן גבי יוסף, שתחילה בטח על שר המשקים ונענש, עד שהיה לו בטחון בהש"ת, לכן הזמין הש"ת החלום במשך ב' שנים, שיהיה מוכן לגאולת יוסף כשיהיה לו בטחון בהש"ת, והבן. עכ"ל.

וכיוון לזה בברכת שמעון, וז"ל: לכאורה צ"ב, דמה התועלת בזה שחלם, מכיון שלא ידע כלל מזה שחלם. וי"ל, דהנה יוסף היה עתיד לצאת מבית הסוהר ע"י חלום פרעה, כמו שהיה באמת אח"כ, ונתעבב שנתיים ימים ע"י שאמר לשר המשקים והזכרתי.

והנה אם היה יוסף נותן אל לבו לשוב על זה, הרי היה נגאל בתוך השנתיים, דהרי תשובה מועלת לכל דבר, לכן מן השמים הכינו סיבת גאולתו שלא יהיה מעוכב אפילו שעה אחת, ובכל השנתיים האלו חלם פרעה אותו החלום, ואם היה יוסף מתקן זה שתלה בטחונו בבשר ודם, אז מיד היה פרעה נזכר חלומו מה שהיה מביא לגאולתו של יוסף מיד.

ובספה"ק קהלת משה (להרה"ק רבי משה מקאזניץ) כתב: ומחמת שהיה רצונו יתברך שיתעלה אלוקותו בעולם, ויידעו הכל שהוא לבדו עיקר המשפיע. על כן היה פרעה "חולם" - לשון הוה - דהיינו, זה זמן רב היה חולם בכל לילה, וכדאיתא בספר אור החיים, שהיה רוצה להסתיר החלום ולא יכול, כי בכל לילה היה חולם לו זה החלום עד שהוצרך לקרוא ליוסף לפתור אותו, כדי שיתפרסם אלוקותו יתברך ויכולתו, עכ"ל.

ומדבריו נראה ביאור אחר, שפרעה ניסה להשכיח ושלא לגלות החלום, והקב"ה סיבב שיחלום כך בכל לילה, כדי שיהיה מוכרח לספר ליוסף, ועל ידי זה יתעלה שמו בעולם.

הדלקת חלק מהנרות במנורה שבבית המקדש

פְּתִירֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמֶּנָּה יְהִיו. בְּהִקְוֹמָץ רַבָּה (מנחות כח, א) תָּנִן, שְׂבָעָה קִנֵּי מְנוֹרָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, שְׂבָעָה נְרוֹתֶיהָ מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. מֵאֵי טַעְמָא, הֵוָּה כְּתִיב בְּהוּ, עַד כָּאן. וְקִשָּׁה, וְהָלֵא לֹא נֶאֱמַר הֵוָּה אֶלָּא בְּקִנִּים וְלֹא בְּנֹרוֹת, כִּי ב' הָיוּ נֶאֱמָרוּ בְּמְנוֹרָה, אַחַת בְּפִסְוִק זֶה וְאַחַת בְּפִסְוִק רֶאשׁוֹן, "וְעִשִּׂיתָ מְנוֹרָתָהּ וְגו'" יִרְכָּה וְקִנְיָה גְבִיעִיָּה פְּתִירָה וּפְתִירָה מִמֶּנָּה יְהִיו", מִשְׁמַע שְׂאִינוּ מְעַכְבִּין אֶלָּא ז' קִנִּים וְגְבִיעִיָּה פְּתִירָה וּפְתִירָה, וְהִגַּם שְׂבָעָה לֹא הִזְכִּיר אֶלָּא הַקִּנִּים וְהַנְּרוֹת, כְּתִיב הַתּוֹסֵפוֹת, שֶׁהוּא הִדִּין. וְלֹא הִזְכִּיר הַתֵּנָּא לְצַד שְׂאִינָם בְּמְנוֹרוֹת שֶׁל מִתְּכֹת, וְכֵן כְּתִב רַמְב"ם פֶּרֶק ג' מִהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, יִעֲנֶן שָׁם. אֲבָל הַנְּרוֹת לֹא הִזְכִּיר בָּהֶם הֵהָיָה... (שמות כה, לו)

יש לציין לדברי רבינו בספר ראשון לציון (יור"ד סי' רע"ד) דהא דאמרין דשבעה נרותיה מעכבין, הכוונה שגם הדלקת כל הז' נרות מעכבין זה את זה, ואם הדליקו רק חלק מהנרות, לא קיימו כלל מצוה.

ודבריו מוסבים על הא דאיתא בשבת (כב, ב) שהיו מדליקים כל הנרות שבמנורה מנר המערבי שבמנורה, ומקשינן מינה למ"ד דאסור להדליק נר חנוכה זה מזה אפי' שלא ע"י קינסא, משום אכחוש מצוה, דא"כ היאך היו מדליקים בביהמ"ק מנר המערבי, ועמדו בקושיא. ומסקינן, מאי הוה עלה, להלכה, האם מותר להדליק נר חנוכה זה מזה, ואמרין דלמ"ד הדלקה עושה מצוה, מותר, ולמ"ד הנחה עושה מצוה, אסור, יעו"ש כל הסוגיא. וברא"ש (פ"ב סי' ז') הקשה, מהו הספק של הגמ', הרי כבר הקשו על מאן דאמר דאפי' מנר לנר אסור, מדחזינן בנרות שבביהמ"ק שלא חששו לאכחוש מצוה. ותירץ הרא"ש: ויש לומר, דמסתפק ליה אי הוי תיובתא גמורה היא או לא, ופשיט, דלאו תיובתא גמורה הוא, עכ"ל. ודברי הרא"ש צ"ב, מהי כוונתו דאפשר דלא הוי פירכא גמורה, והרי היא קושיא אלימתא, והיאך אפשר לתרץ בענין אחר הטעם דלא חששו בביהמ"ק להכחשת מצוה.

ומבאר שם רבינו באריכות בכמה חילוקים, שיתכן לומר בין נרות חנוכה לנרות ביהמ"ק, ובתוך דבריו כתב: אי נמי, שאני מנורה דכולה מצוה אחת שבעה נרותיה, הגם דאיכא הכחשה שרי, דמה בכך, משא"כ נר חנוכה בכל לילה ולילה מוסיף נר אחד לנס אותה הלילה, כל אחת כמצוה בפני עצמה ואיכא למיחש לאכחוש, ומכל הני טעמי חשש הש"ס דלא קושיא אלימתא, עכ"ל. ומבאר בדברי רבינו, דכל הז' נרות שבביהמ"ק הוי כולו מצוה אחת והם מעכבים זא"ז, משא"כ בהדלקת נר חנוכה הוי כל נר ונר מצוה בפ"ע.

אמנם בשפת אמת (שבת שם) כתב ג"כ להקשות כקושיית רבינו, על מה שדימתה הגמ' נר חנוכה למנורה, דלכאורה יש לחלק, דבמנורה כיון דשבעה נרותיה מעכבין זה את זה הו"ל כמצוה אחת ולכן מותר להדליק זה מזה יותר מבחנוכה. וכתב דאולי יש להוכיח מזה כמו ששמעתי מפי מו"ז החידושי הרי"ם ז"ל להסתפק, דאע"ג דקני מנורה מעכבין, מ"מ הדלקתן י"ל שאינו מעכב, יעו"ש.

וכן הביא בכלי חמדה שכן אמר לו הגה"צ מפליץ זצ"ל בעל השפתי צדיק בשמו של זקנו החידושי הרי"ם. וביאר בזה הרי"ם את דברי הב"י הידועים בה' חנוכה (סי' עת"ר) שכשמצאו הפך חילקו את השמן לח' חלקים, והכוונה, דהם חשבו באמת להדליק בכל יום לפחות נר אחד, שגם בזה מקיימים מצות ההדלקה.

ובזה מבאר הכל"ח את דברי הרמב"ן בפר' במדבר (ד, טז) שמשא שמן המאור לשבוע אחד היה קפ"ג לוגין, ולכאורה קשה, דזהו חשבון רק לנר א', והרי היו צריכים להדליק ז' נרות, ולהנ"ל יתפרש דכוונת הרמב"ן הוא רק למה שהיה מעכב בדיעבד, והדין הוא דרק הדלקת נר אחד מעכב כדי שיקיים מצות הדלקה [ועיין בשפתי צדיק (להגה"צ מפליץ הנ"ל, פר' במדבר אות כ"ט) מש"כ בזה]. וכדברים האלו כתב גם בכלי חמדה (פרשת במדבר), שהביא בשם הגאון בעל בני יונה (יור"ד סי' רע"ד) שהקשה ג"כ כעין קושיא זו על דברי הגמ' הנ"ל, דבמנורה כיון דאין המצוה נגמרת אלא כשנגמרה מצות ההדלקה של הז' נרות, וא"כ לא שייך לאסור משום אכחוש מצוה, דהא כל זמן שלא הדליק את כל הנרות עדיין לא קיים מצוה, וא"כ ליכא משום אכחוש מצוה. וכתב הכלי חמדה לתרץ, ע"פ מה ששמע מרבו בעל האבני נזר ז"ל, דאע"ג דקיי"ל דז' נרות מעכבין זא"ז, וכל מנורה שאין בה ז' נרות אינה בגדר מנורה ואין מצוה להדליק בה, מ"מ הדלקת ז' הנרות אינה מצוה אחת וכל נר הוי מצוה אחת בפני עצמה ואין אחד מעכב את חבירו.

"להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" – מדוע התנגדו היוונים דוקא ל"חוקים"?

בתפילת ימי חנוכה, אנו אומרים ב'ועל הניסים', שהיוונים רצו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". והקשו המפרשים, מדוע התנגדו הם דוקא לקיום ה"חוקים".

וכתב בספר **באר משה** (להאדמו"ר מאו"רוב, שמות, עמוד תשמ"ה), לבאר על פי דברי רבינו בפרשת חוקת שכתב לפרש הפסוק "זאת חוקת התורה", ולא כתיב "זאת חוקת הפרה", וזל"ק:

ובדרך רמז ירצה באומרו "זאת חוקת התורה", שאם יקיימו מצוה זו, הגם היותה חוקה בלא טעם, מעלה עליהם הכתוב כאילו קיימו התורה, "אשר ציווה ה' לאמר". כי קיום מצוה בלא טעם, גיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא. עכ"ל.

ומבאר בדברי רבינו, דע"י קיום מצוה שהיא חוקית - מקיים כל התורה כולה.

וזו הכוונה, שהיוונים רצו לבטל את קיום החוקים, ועל ידי זה היו משכחים מאתנו את כל התורה, עכ"ל.

ויש להוסיף, מה שכתב בספר **שם משמאל** (חנוכה) בשם אביו בעל **האבני נזר**, דהיוונים התנגדו דוקא לחוקים, שהם מצוות בלי טעם, כי הרשעים האלו היה בהם חכמת הפילוסופים וכדברי הרמב"ן, וחשבו שכל מה שאינם משיגים בשכלם איננו אמת, ולכן התנגדו לחוקים, אבל על המצוות הם ג"כ הסכימו, כיון שאותן הבינו לפי הטעמים ההגונים שבהן.

"אין לנו רשות להשתמש בהם..."

מפליאים דבריו של הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע - בספרו **תפארת שלמה** (לחנוכה, ד"ה ת"ר) שכתב, שכאשר נהנים מהנאות עולם הזה, שולט באותן הנאות כח הסטרא אחרא, ומהאי טעמא אסרו חכמים להשתמש באורו של נר חנוכה, כדי שלא תהא שם אחיזה לכוחות הסומא.

והוסיף: "והוא על דרך המבואר ב'אור החיים' הקדוש בפרשת **שמיני**, כי בארצות המערב שנהגו לאכול החגבים, הנה בכל שנה ושנה השחיתו הארבה והחגב את יבול הארץ. ומיום שאסר להם לאכלם, הנה לא נראה עוד חגב אחד בכל גבול הארץ ההוא, עיין שם בדברי קדשו זי"ע.

והוא מטעם הנ"ל, כי כאשר אכלו ישראל את החגבים ונהנו מהם, לכן היתה שליטה להסטרא אחרא להרע להם, ועל ידי ההבדלה מהם, נתפרשו ונבדל כח הסטרא אחרא מהם".

החלפת הפתילות כל יום מטעם 'מעלין בקודש ואין מורידין'?

בספר **משמרת שלום** (קוידנוב סי' מ"ח אות ג') כתב לחדש דטוב להחליף בכל לילה את הפתילות. שאם לא יחליף היום את הפתילות וישאר הפתילה של אתמול במקומה, אז מוריד אותה מקדושתה, שהפתילה היתה ביום הראשון עיקר המצוה וביום השני הפתילה החדשה שהוא הנר השני הוא עיקר המצוה, והפתילה של אתמול נעשית טפילה, והרי ההלכה **דמעלין בקודש ואין מורידין**. והגם דאם יחליף ביום השני את הפתילות, והפתילה שהיתה אתמול בנר הראשון יעביר ביום שלאחריו לנר השני (וכן על זה הדרך בכל היום) ליכא הורדה - מ"מ **חיישינן שישכח, ולכן מן הראוי להחליף**.

ויש ליישב מנהג העולם שאין נוהגים כן, וכן לא הוזכר בשום אחד מהפוסקים ענין זה, עפי"ד רבינו ובכמה אופנים:

א. עפ"ימ"כ רבינו הק' ועוד פוסקים, דהא דקיי"ל דמעלין בקודש ואין מורידין וצריך לגנום - היינו רק כשאפשר להעלותם בקדושה יתירה, אבל אם אינו ראוי רק לקדושה פחותה יותר, ואם לא ישתמשו בזה, אז יצטרכו לגזונם, בודאי דעדיף להשתמש בו לקדושה פחותה יותר. ולכן מתיר להשתמש בארון קודש שכבר אי אפשר להשתמש בו לארון קודש, לקדושה קלה יותר, ועדיף מלזרוקו.

ראה בספרו **ראשון לציון** (מגילה כ"ו ב') שכותב רבינו באריכות יסוד זה בדעת הרמב"ם, ומסיים רבינו: וצריך להתייבש טובא בהאי דינא, לפי שאין שום ספר מהפוסקים בידי בהיותי עוסק במסכתא זו, עכ"ל. ובאמת שכבר כתב יסוד זה הטו"ז באו"ח סי' קנ"ד סק"ו, ובפמ"ג שם תמה ע"ז הרבה, וכן בחי' בכור שור למגילה שם תמה ע"ז, והו"ד בביאור"ל שם.

אמנם הרבה אחרונים הסכימו כסברת רבינו והטו"ז, וכתבו שכן הלכה למעשה. עיין במקור חיים לבעל החוות יאיר (או"ח שם סק"ז) ובמגן גבורים (שם סק"א) ובשו"ת מהר"י אסאד (סי' ל') ובשו"ת מחנה חיים (ח"א סי' א') ובשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' נ"ז) ובשו"ת צבי תפארת (סי' ט') ובשו"ת קרן לדוד (סי' ט').

ולפי"ד רבינו והפוסקים הנ"ל, מיושב מנהג העולם דפשוט דאי"צ להחליף לגמרי הפתילות מפני חשש הורדתם מקדושתם.

ב. הנה נחלקו הפוסקים בסי' תרע"ב (סעי' ג' - בטור וב"י וכל הנו"כ שם באריכות) האם מותר להשתמש בשמן הנשאר לאחר חצי שעה בלי תנאי מקודם, ולהלכה נקטו האחרונים לאיסור. אמנם רבינו בספה"ק ראשון לציון (יור"ד סי' רע"ד - הלכות ס"ת) נקט בפשיטות בתו"ד דאחר חצי שעה הוא כנר של חול גמור ומותר להשתמש בו, וא"כ לפי"ז א"ש דאחר חצי שעה פקע קדושתם, ולא הוא כלל מוריד מקדושה. וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ג סי' קכ"ח.

אם נר חנוכה יש בו קדושה

ג. עוד יש לדון בכ"ז: דהרי מעלין בקודש ואין מורידין אמרינן רק בתשמישי קדושה ולא בתשמישי מצוה, וכדאיתא להדיא בש"ס מגילה כ"ז ב' ובפוסקים, וא"כ נר חנוכה דהוי בגדר תשמישי מצוה, ליכא כללא דמעלין בקודש. וראיה דנ"ח לא הוי מילי דקדושה, מגמ' מפורשת בשבת (כ"ב א') דאמר רב דאסור להרצות מעות כנגד נ"ח, ואמר לו שמואל 'וכי נר קדושה יש בו'. ומתוך הגמ' דהאיסור הוא כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ועכ"פ מפורש דאין להם קדושה.

אמנם מאידך גיסא, מפורש ג"כ בגמ' (כ"א ב') דהטעם לחד לישנא דב"ה ס"ל דמוסיף והולך ולא פוחת והולך, כיון דמעלין בקודש ואין מורידין, והרי להדיא מפורש בגמ' דגם בנ"ח אמרינן האי כללא. אמנם להלכה העתיקו הפוסקים רק הטעם השני דכנגד ימים היוצאים. [ועיין בשפ"א שנתקשה טובא מכמה טעמים, בהבנת סברא זו בנ"ח] וגם יש לדון מהנוסח שאנו אומרים **"הנרות הללו קודש הם"**, ומשמע קצת דיש בהם קדושה, ובשפ"א (שבת שם) כתב דזה הוי פלוגתא דרב ושמואל, ורב אסר מטעם דיש בו קדושה והוקצה למצותו, ורב שמואל חולק וס"ל דאין בו קדושה ואוסר רק מטעם ביזוי, והעיר ג"כ מהלשון 'הנרות הללו קודש הם' יעו"ש.

ועכ"פ ברור דלא שייך לומר בנ"ח מעלין בקודש ואין מורידין, רק אי נימא דיש בהם קדושה וכמ"ש השפ"א בשיטת רב, אמנם רבינו בספה"ק ראשון לציון (הנ"ל באות ב') כתב להדיא בטעמא דרב דהוא ג"כ משום ביזוי, ולפי"ז אין שום מקור להלכה דנרות חנוכה יש בהם קדושה, וא"כ פשוט דאין לחוש כלל מעלין בקודש ואין מורידין.

עונש שמחמתו חבירו יצטער בו הרבה

אם על שגמרנו צרת אביהם, אדרבה, דבר זה יוסיף לו מקאוב ולא יעשה ה' יסורי עון צער אביהם בדבר שגידל עוד צער על צערו (מב כא).

מבואר מדברי רבינו, שאם היה עונשן של שבטים בא מחמת שציערו את יעקב, לא היו מקבלים עונש כזה שיוסיף צער על צערו. ומכאן יש למצוא סתירה למה שמפורסם מדברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשל"א מאמר כד), שאמר בעובדא שבגמ' כתובות (סב ב) ברב רחומי שאיחר פעם אחת לבוא לביתו והורידה אשתו דמעה, ומקפידא זו נענש שמת אז במיתה משונה. ולכאורה תמוה, איך ניתן לו עונש כזה שעכשיו ניתוסף לאשתו צער על צערה, אלא חזון מזה שאין זה עונש שע"פ חשבון, אלא כל פגיעה בבין אדם לחבירו הוא כמו היראה חץ הממית, שאינו תלוי בחשבונות אם כדאי שיוזק החץ או לא, אלא הוא מציאות של חץ הממית, ולכן קיבל רב רחומי את עונשו מיד, אע"פ שלפי החשבון יותר כדאי שלא יגיע לו עונש זה, את". אך הנה מדברי רבינו לכאורה מפורש להיפוך, שאם היה עונשן של שבטים בא מטעם שגרמו צער ליעקב, לא היו מקבלים עונש כזה שיוסיף צער על צערו.

ובזה יומתק הדגש לשון רבינו: שלא יעשה ה' יסורי עון וכו', דמאחר שהש"ת הוא המעניש, והוא גדול העצה ורב העליליה אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלילו, לא אמרינן שיענש אדם ממילא מדבר שהוא כחץ הממית, אלא את הכל עושה הש"ת במדה ובמשקל (וע' רש"י דברים לב, מא, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם וכו', עיי"ש), והבן.

אך יש ליישב קצת קושייתנו, ע"פ מה שכתב רבינו בפרשת נח (ו יא) חל"ק: צריך אתה לדעת, כי אין המשתתף יכול עשות דבר קודם שישפוט שופט כל הארץ, שה' מונעם מעשות רע, והוא סוד פירוש "נושא עון" (במדבר יד יח), ואחר שישפוט האלוקים, אז ישלחם ביד פשעם, שהם קטיגורים שנבראים במעשיהם הרעים, כאומרו "חיסרך רעתך" (ירמיה ב ט). ויש לך לדעת, כי הגם שימנע ה' המקטרג מהזיק לעושהו, עם כל זה, כשירבה, יקבול שלא יסבול עוד וידחק למהר מעשהו לאבד בעליו קודם שיגמור דינו, כי משפטו מפורש. עכ"ל. נמצינו למדים שיש ב' אופנים, או שהש"ת שופט ומשלח המזיקין, או שהמזיקין מקדימין להזיק קודם המשפט. ולפי זה י"ל דבעובדא דרב רחומי היה זה לפי רום מדרגתו קטרוג גדול מאד עד שהמזיקין מיהרו להזיקו קודם גמר דינו, והם אינם עושים חשבון התוצאות של הזיק זה, אבל השבטים שחטאם לא היה גדול כ"כ, מאחר שדנוהו למיתה, כמו שכתב רבינו כאן שסברו שמכירתו היתה לפי הדין (וכן האריך רבינו בפר' וישב לו כ), לכן נידונו רק אחר ששפטם הש"ת, ואין סברא שיצוה ה' להזיקם בדבר שירבה עוד צער ליעקב.

האם אדם אוהב את בנו יותר מגופו

אומרו "גם טפינו" באחרונה, כי בניו של אדם חביבין עליו מגופו. ונא ולמד מן ה' שפאמר על אבשלום הגם שפיה רודף אביו (שמואל ב יט א) "מי יתן מותי" וגו' (מג ח).

הגר"ח פאלאג' בספרו 'דאה חיים' (ח"ב, דרוש לפרשת חקת-בלק, סא א) הביא מהראב"ן (בשו"ת סי' לו) שביאר, שנחלקו בזה רבי עקיבא ור' עזאי במדרש (בראשית רבה כד ז) דבן עזאי אמר, "זה ספר תולדות אדם" - זה כלל גדול בתורה. ור' עזאי אמר "ואהבת לרעך כמוך" - זה כלל גדול בתורה. דבן עזאי סבר שאדם אוהב את בנו יותר מאת עצמו, ודרש מ"רעך" ספר תולדות אדם, שיש לאהוב כל אדם כאילו הוא תולדות שלו שאוהבו ביותר. ואילו רבי עקיבא סבר שאדם אוהב את עצמו יותר מאת בנו, ולכן מוטב ללמוד מ"ואהבת לרעך כמוך", שתאהבונו כמו אהבת עצמך שהיא האהבה הגדולה.

עוד הביא שם בראה חיים, ממה שתרגם אונקלוס בריש פרשת ויגש בפסוק (מד לו) "ונפש קשורה בנפשי" - ונפשי חביבא ליה כנפשיה, הרי שנפש בנו חביבה כמו נפש עצמו, ולא יותר. וציינן למה שכתב בקהלת יעקב (אלגזי, מדות חכמים אות ע"ב) ושו"ת מכתם לדוד (יור"ד סי' א) דאדם חס על נפשו יותר מעל בנו.

ובפשטות נראה, שאפילו אם בסתמא אמרינן שאדם אוהב את גופו יותר, מ"מ יש מציאות שיאהב אדם את בנו יותר (וק"ו בן בנו של ק"ו מהא דאמרו חז"ל (ברכות סא ב) יש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו), וזו כוונת רבינו להביא מדוד ואבשלום שמצינו מציאות כזאת, וגם השבטים ידעו בעצמם שהם בגדר זה.

ובשו"ת מהר"ם ברונא (סי' קצח) בהגהת הרב המגיה שם תמה עליהם, מסוגיא דבבא בתרא (קלו ב) דמבואר משם דבריה עדיפא ליה מדנפשיה. והביא עוד מהתשב"ץ (ח"ד סי' ד') דבנו חביב לאדם יותר מגופו. ועיי"ש עוד בהו.

סג סג

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק'
מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

סג סג

חשבון הנפש בעת התוודע יוסף אל אחיו

בשעה שיוסף תפס את אחיו למשמר וטען עליהם שמרגלים הם, ולעומתו הם הכחישו, ולבסוף שיחרר כולם, ובלבד שאחד מהם ישאר עד שבנימין ירד. ויאמרו איש אל אחיו אכל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בזה התחננו אלינו ולא שמענו על כן פאה אלינו הצרה הזאת. כי כשראו בצרתם, דנו בחשבון נפשם - אילו מחמת מכירת יוסף אירע עמהם כך, הרי יוסף היה אשם בכך, מדין עד זומם. ואדרבה, מה שמכרוהו ולא הרגוהו, כל זה מצד הרחמים, ואם משום צער אביהם, הרי עתה צערו יתעצם שבעתיים. אין זאת אלא מחמת שלא נהגו בו כמידת הצדיקים, שבהתחננו על נפשו לא שמעו לקול תחינתו, ועתה נענשו על כך.

עוד זאת, הרי ראובן לא היה במכירה כלל, ולמה גם אותו עצרו, על כרחך משום שהסכים להשלכתו הבורה. כי יוסף התחנן על נפשו וביקש על נפשו שלא ישליכוהו לבור מלא עקרבים. וזו הסיבה הגורמת שכולם באו למשפט.

אבל אחרי שיצאו ממעצרם, ושמעון נשאר, דווקא אז אמרו "אבל אשמים אנחנו". כי בכל עבירה, העונש הבא מחמת כן, זה בבחינת הכתוב "כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", והשבטים ראו שכולם נשלחו הביתה מלבד שמעון שנשאר, והרי זה דומה למה שעשו עם יוסף שהוציאוהו מכלל האחוה, ושמעון היה זה שאמר ללוי למכור את יוסף.

וינענו ראובן אתם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר וגו'. כי עשו חשבון שאין זה מחמת המכירה, שהרי ראובן לא היה עמהם באותה שעה, ועל כך טען ראובן עתה, "הלא אמרתי לכם לאמר", שכוונתי להשליך יוסף לבור כדי להביאו אל אביו, ויד אל תשלחו בו.

אך הם לא ידעו שכל כוונתו היתה, "ויד אל תשלחו בו", כיון שלאדם יש בחירה, ואל תחטאו בילד, ומי יודע מה יארע עימו כשימכרוהו. ואכן כשהגיע לבית פוטיפר, רצה להחטיו במשכב זכר, והקב"ה סגר הדלת בעדו. אבל העקרבים לא יזיקו לאיש צדיק שיש לו צלם אלוקים.

והנפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא הגביע באמתחת בנמין. ודאי לא היה חפץ יוסף הצדיק לצער אחיו. אלא בשביל לכפר על המכירה עשה כן, לחושדם בגניבה, ומחמת הבושה נמחל להם עוונם. שנית, רצה לבוונם אם מוכנים למות בשביל טובת אחיהם. שלישית, לרמוז להם הענין שיהרהרו בנפשם איך זה שחושדים אותנו בגניבה, ובכוונה עבר מהגדול עד הקטן ויזכרו ממה שהם גנבו את יוסף.

זכותו יגן עלינו זכרוננו צדיק לברכה

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש
והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

מוקד האור החיים הקדוש
התאגדות סטרייט ונכחי וחי'
והנפשות לטובת ישראל

כל הזכויות שמורות למורשת אור החיים הקדוש הוצאה לאור והפצת מעיינות הקודש בראשות הרה"ג משה שווארץ שליט"א
מען למכתבים סוקולב 9 ב בני ברק ליצירת קשר בקו המורשת 0733.713.620 מייל G077-490-4173@gmail.com